

Kənan Hacı

Romandan bir parça

Söyüdlər sanki sulara tilov atmışdı, Kürün hüznü sakitliyi onun fikrini uezqlara çəkib aparmışdı...

Xeyalən dərəni dolanıb körpüdən keçdi, qıraqı yarızlı laanax arxi bir vaxtlar öz əliyle çəkmışdı. Ciylərinə bıçanək etri doldu, ot tayasına sərilib qarşidağı dağların havasını ciylərinə çəkdi. Duman ətəyini əlinə yiğib çapərdən aşdı və tədricən uezqlaşdı. Fikri, duygusu da elə biləyin. Şenlikdən o yana axan arx boyu addımlayıb. Gəlib olduğuluğu kəndə - Böyük Mərcanlıya çatır. Evlərinə doğru addımlayıb, həyətdən adlayıb sürəhiyi söykenir və bir hovur toxmayıb. Ürəyindəki xiffet xali silinir, üzündən-gözündən intizarın çəni çəkilir. Fikrində aranı dağa, dağı aranı daşıyır. 'Qəribədir, bəs bu camaat hardadır? Niye ins-cins gözə daymir?' - deyə özü özüne sual verir. Dağlar sanki bu səsə diksinir, yerindən qopub üstüne gəlir, ağaclar sözü bir yerə qoymuş kimi hamıçevrilib ona baxır. Adam doqquzin ağızındaki yarmaça kötüyün üstüne çökür. Ağlından nələr keçir? Kim bilir...

...Çinarlar müdrik qocalar kimi xəyalə dalmışdı. Didik-didik olmuş boz duman sıra dağların böyük-başından hürküb-çəkinmədən arsız-arsız bu xəyal heykəllərinin etəyi boyu sürünməkdə idi. Dağların bozarmış, tutqun sıfəti tənəyə, qınaqla dolu idi. Başımızı qozvayı zirvəsini övdüyüümüz, boyunu oxşadığımız, yerindəcə qayım-qayım durmuş "qudrətdən, səngərdən qalalı dağlar postda dayanmış əsgərlər kimi sinəsinə düşmənə sıpər etmişdi.

Dağlar uzaqdaydı...

Dağların boynuna dolanan cığırın ayaqları budanmışdı. O səmtə nə el çatır, nə ün yetirdi. Tarixdə müzəffər yürüşləri və qələbəleriylə tanınan Makedoniyalı İsgəndərin adaşı olan bir uşaqla burda rastlaşıdı. Üzünü qiblə bildiyi uca dağlara tutaraq səsini bir əsim mehə büküb o səmtə yollayırdı. "Qarabağ şikəstəsi" oxuyurdu. Bir qarış sinədən ox kimi sıyrılan bu səs "alma gözlü, qız birçəklili" şahbaz atların kişnərtisine qəribəyən dağların yegane həyanı, simsarı idi... Yağı əlində qalmış oylaqları, zümrüd meşələri, sər qayaların sinəsindən fışqıran çeşmələri, buz bulaqları içinciñ göynərdirdi bu səs... Bu səs onu az qala, öz burulğanında batıracaqdı. Bu zalim balasının özündən, öz səsindən xəbəri yox idi. Bütün varlığı üçuna-uçuna öz səsinin oxu ətrafında fırlanırdı. - Oxuya-oxuya alacım qısamı! - deyirdi. Dünya boyda kəder bir damla yaşa dönüb dumdur gözlərindən yanağı boyu axaraq qəzəbdən qaralan sıfətində iz buraxdı, torpağa düşüb yerin sinəsinə dağladı.

Bircə qarış boyu ilə yerə-göye meydan oxuyan bu uşağın içindəki qəzəbdən güc alan səsi sankı dağlara bir az toxraqlıq verdi. Dağların batıq çıyinləri dikeldi, köksü qabardı. Pərdə kimi üzünə

1993-cü ildə Füzuli, Cəbrayıl uğrunda gedən döyüslərdə Kültəpə deyilən yerdə şəhid olmuş Ədliyyə mayoru Məhərrəm Məmmədovun əziz xatirəsinə həsr olunur

çekilən boz dumanı sıyırib dərənin dibine tulladı. Qiblə yel-lərinin qanadında dağlara yetişən bu səsin titrək sədasi iliklərinən işlədi. And kimi səsləndi qulaqlarında:

-Sizi xilas edəcəyəm, dağlar, ay dağlar, eheyyyy!...

Kədərli baxışlarını onun üzünə zilləyib danişmağını xatırladı:

-Kənddən çıxanda birdən yadımıza düşdü ki, Bozdar həyətdə zəncirə bağlı qalıb...

Gözünün yaşı bəbəklərinə yığılır. Yol çəkən gözlərini dağlara dikiib titrək səsle: - Görəsən necdi Bozdar?... - deyir.

Neçə illər həyat-bacanı, arabərəni yad nəzərdən, ilxını, sürü-nü canavardan qoruyan qara ağızlı Bozdarın xiffətini çekirdi balaca... "Boyunu da zəncirde, neyleyəcəksən?"

-Ac qalardı, yad adamın atlığı tikəyə yaxın durmazdı...

Bunu da İsgəndər deyir. Uşa-

səs nişangaha gəlmirdi, ox kimi gülənə atanın gözünə batırı. Şəir həm də belə deyirdi: "Allah sü-rətə gedən zamanı birdən-birə saxlayıb bize her şeyi göstərdi". Gördüklerimiz əbədi olaraq yad-daşımıza yazılı. Xocalı qətlamamı-ni töredənlər cəhənnəmə gedin-cə cəhənnəm olduğundan da dəhşətli görünəcək. İsgəndər cənnətə gedincə cənnət daha da gözəlləşəcək.

İlk dəfə dünyanın ədalətsizliyi ilə üz-üzə gəlmış bir uşaqın içindəki qəzəbin mənəvi çəkisi böyüklərin nifratindən on qat artıqdır. Bu nifrat onu haqsızlıqla mübarizədə tərbiyə edir. Bəzən insanı sevgi yox, nifrat xilas edir. Söhbət birbaşa işgalçuya qarşı nifratdır. Təcavüzə məruz qalan insanın humanizmi güllünc görürən. Bu məqamda nifrat qalmazdır, bu nifrat sənə həqiqəti müdafiə etməyə, haqqı qoruma-ğı, ədaləti bərpa etməyə səslə-

oğlumuzdur. Biz onların yanında olmamışq"

O zaman idi ki, yollarda ləpir-lər gülələnirdi, topların mərmisi kimlərinə eyvanına düşürdü, kndlər erməni işgalçılari tərefin-

yışmek iqtidarında deyildi, o, hemi-məs Güclünən deyil, zəifin yanında olmamışq".

O zaman idi ki, yollarda ləpir-lər gülələnirdi, topların mərmisi kimlərinə eyvanına düşürdü, kndlər erməni işgalçılari tərefin-

Kültəpədə külə döñən şəhid

ğın başını aldatmaq istədi: - Zəncirini açıb buraxarlar. Onlara it lazmı deyil, neyinrlər iti?...

Fikri uezqlardaydı, deyəsən heç dediklərimi də eşitmədi. İçindəki qəzəbin əlində əsir-yesir qalmışdı, bəpbalaca canı bu boyda qəzəbi daşıya bilmirdi. Nifretini canından səsiyle çıxarırdı, yoxsa ortadan iki bölünerdi, çatlayar-

yır. Məhərrəm müəllim sidq-ürək-dən inanırdı ki, İsgəndərin səsi düşmən tapdağı altında qalmış torpaqlara, lap elə İsgəndərin atasının tikidiyi o evəcən gedib çatır. Bozdar da zəncirini qırıb sevincək o səsə doğru qaçır, o səs sahibinin hardasa lap yaxınlıqda olduğunu bilir.

Onda hələ Füzuli işgal olun-

dən viran qoyulurdu, qəbir qazmağa da vaxt tapılmırdı, insanlar doğmalarını, əzizlərini dəfn etməyə macal tapmırı, həyətlər, bağçalar məzaristana çevrilirdi.

Alnımızda yazılılanları başımıza yağan mərmilər pozdu...

O, həmisi evdən işə piyada gəlmiş və yol boyu adamların dərd-səriyle maraqlanır, məslə-

di. Bir qarış sinədən ox kimi sıyrılan bu səs göy üzünü qana boyması...

İsgəndər səsiyle silahlansmışdı, cünti hələ avtomata gücü çatırdı, cox balacayı. İstəyirdi səsi doğulduğu yerlərə gedib çatırsın. İsgəndərin səsi o torpaqların bir parçası idi, düşmən o səsi işgal edə bilməmişdi. Tankın, topun o səsi almağa gücü çatırmışdı. O səsi dinləyən Qarabağı - Şuşanı, Cıdır düzünü, İsa bulğunu görmüş sayıla bilerdi. O səs o yerlərin havası üstə köklənmişdi, o səsdən Qarabağ torpağının etri gəldi. Torpaq səsə çəvirləmişdi və işgalçının üstüne ox kimi süzürdü, ona göydən həmə edirdi.

Bu zalim səs də qanadlanıb uçurdu və ona gülə yetmirdi, o

mamışdı. Məhərrəm müəllim hər həftə xidməti maşını ilə Füzuliya, Cəbrayıla baş çəkir, vətəni qoruyan əsgərlərə yardımalar aparır, əsgərlərlə görüşüb səhbatlər aparır, onlarda ruh yüksəkliyi yaradır, onları qəlebəmizə inandırır. Bu yardımaların içinde silah-sursatdan tutmuş pal-paltara, ərzəqə qədər əsgəre lazımlı olan bütün zəruri əşyalar olurdu. Dəfələrlə ona xəbərdarlıqlar edilmədi ki, "özünü təhlükəyə atırsan, balaların var, onları yetim qoya bilməsən, mümkün qədər özünü qor". Hər dəfə də cavabı eyni olurdu:

"O torpaqları balalarımız üçün qorunmalıdır. Torpaq dədə-balalarımız bizə əmanətidir, hər biriçiz canımız bahasına olsa belə, onu qorunmalıdır. Orda döyüşənlərin hər biri bizim qardaşımızdır,

hətərə verirdi. Üzəri qağayılı, suları durğun Kür çayının sahilində keçə-keçə insan taleləri de beynində sıralanırdı. Bir insanın yolu niye hebsxanaya düşüsün ki? Bir insan niye Tanrıının verdiyi ömrü məhbəs divarları içində çürütüsün? O, dünyaya qurub-yaratmaq üçün gəlmışkən niye azadlığını olsun? Fikirler beynini yorduqca Kür çayı əsəblərinə sıçralı çəkirdi. Onda Kürün dəli-dolu çağları idi və Məhərrəm müəllim Kürün sahilində gərdiş edə-eda verəcəyi əqrərlər haqda düşünürdü. O, hansısa səbəbdən cinayət törətmış adama islah olunmaq üçün şans verirdi və verəcəyi qərarın ədaləti olması onun üçün hər şeydən vacib idi, bu, onun dəyişməz prinsipi idi. Heç bir qüvvə onun verəcəyi qərarı də-

Məharibə qatarı bu illər ərzində getdikcə sürətini dəlicəsi-nə artıraraq Qarabağın ərazilərinə daxil oldu və sanki yol getməkdən közərmış çarxları ucu-lub dağılmış Horadızın daş gövdəsinə sancılıb qaldı. Bombardmanın böyük-başını gəmirib-dəğindiği pəncərələri qaralan, küçə qapıları bərk-bərk bağlanmış evlər torpaqdan ucalan tutqun qayalara oxşayırı. Nə addim səsi, nə qapıların taqqılıtı, nə də bir qayda olaraq qonşuların bir-biriylə salamlaması eşidilmirdi. Hər tərəfə ölü bir səssizlik çökmişdi.

(davamı gələn sayımızda)

edirdi. Onun tərbiyə metodu, insanda insanı oyatmaq cəhdii hey-rətamız idi.

Dünyanın alış-verişindən özünə görə baş çıxara bilirdi. Ağlı kəsəndən elə belə görmüşdə; biri gedir, o biri gəlir. Qiş öz vaxtında köçünү sürüür, yəzin gözəlli-yini yayın qısqanlığı yandırıb küle döndürür. Payız gözünün qora-sını axıtmalıdır, cünti onun qəlbini sirribilməz gözü yaşlı məlek hakimdirdi. Dərdini özü çəkməli, özü öz içindən sovulub talanmalıdır.

O, her şeye təbiətin gözüyle baxmağa adət etmişdi. Bununla belə heç də fikirləşmirdi ki, canlı hərəkət, insan fəaliyyətinin nəticəsi sabahın təkrar döñümləri, parlaqlığını itirmiş gözləridir. Biliirdi ki, həyatın əlifbası çarpışmaqla başlayır. Lakin bəzən də elə olur ki, cəsur, mərd adam dünyaya qururla dolu qelbinin gözü ilə baxdı, hissərinin diktəsi ilə yazılmış həyat kitabını öz bildiyi kimi oxuduğu üçün qarşısına addımbaşı çətinliklə çıxır. Mübarizə aparmağa başlayır və mübarizənin coşqun axınında qaynar həyat sahillərinə doğru yan alır. Səfərbər etdiyi son qüvvəsi və qətiyyəti ümidişliyin tutqun şəfəqləri altında tükəndiyi vaxt bir-dən, qəlbini ilahi çağırışı ilə məsum ölümə doğru yönəlir... Fərq etməz, qalib hiss məglubedilməzdir.

Məharibə qatarı bu illər ərzində getdikcə sürətini dəlicəsi-nə artıraraq Qarabağın ərazilərinə daxil oldu və sanki yol getməkdən közərmış çarxları ucu-lub dağılmış Horadızın daş gövdəsinə sancılıb qaldı. Bombardmanın böyük-başını gəmirib-dəğindiği pəncərələri qaralan, küçə qapıları bərk-bərk bağlanmış evlər torpaqdan ucalan tutqun qayalara oxşayırı. Nə addim səsi, nə qapıların taqqılıtı, nə də bir qayda olaraq qonşuların bir-biriylə salamlaması eşidilmirdi. Hər tərəfə ölü bir səssizlik çökmişdi.